

**„ETNOMUZYKOLOGIA POLSKA” – NOWE PI-
SMO POŚWIĘCONE TRADYCJI I WSPÓŁCZESNO-
ŚCI**

„Etnomuzykologia Polska” (2016), numer 1, ss. 140; (2017) numer 2, ss. 104, W. Grozdew-Kołacińska, T. Nowak (red.), Warszawa: Zakład Etnomuzykologii Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego, Polskie Seminarium Etnomuzykologiczne. Strona czasopisma:
<http://www.etno.imuz.uw.edu.pl>

Na polskim rynku czasopism związanych z kulturą ludową i tradycyjną pojawiło się nowe zjawisko, którego folklorysta, etnolog, kulturoznawca przeoczyć nie można – rocznik „Etnomuzykologia Polska”. Czasopismo zostało zainaugurowane w 2016 roku, jego wydawcami są Zakład Etnomuzykologii Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego i Polskie Seminarium Etnomuzykologiczne – stowarzyszenie o charakterze naukowym, zajmujące się „szeroko rozumianą muzyką ludową oraz popularną w Polsce i poza jej granicami, a także muzyką dworską i religijną pozaeuropejskich kultur muzycznych”¹. Redaktorami czasopisma są Weronika Grozdew-Kołacińska i Tomasz Nowak. W. Grozdew-Kołacińska pracuje w Instytucie Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Zakładzie Muzykologii, gdzie pełni funkcję Kierowniczkę Pracowni Etnomuzykologii. Znana jest z prac nad ostatnimi tomami serii „Polska pieśń i muzyka ludowa – źródła i opracowania”, której redaktorem jest Ludwik Bielawski. W centrum jej zainteresowań badawczych znajdują się ludowe tradycje muzyczne Bułgarii i Polski (w tym mniejszości wyznaniowych), style i techniki wokalne w tradycyjnym śpiewie ludowym, aspekt brzmieniowy w badaniach etnomuzykologicznych (teoria i praktyka) jak też muzyka folkowa i worldmusic w Polsce (np.

Grozdew-Kołacińska 2012a, 2012b). Tomasz Nowak, zatrudniony w Instytucie Muzykologii UW, w swoich badaniach koncentruje się zwłaszcza na takich zagadnieniach, jak proces przekazu tradycji muzycznej na Podhalu, tradycje muzyczne i taneczne społeczności polskiej na dawnych Kresach Wschodnich oraz mniejszości narodowych w Polsce, współczesne formy funkcjonowania folkloru muzycznego i tanecznego w Polsce, tradycje muzyczne Bali i Łużyc Górnych, pozostałości popularnej kultury muzycznej Żydów polskich oraz przemiany koncepcji i formy tańca narodowego w Polsce (np. Nowak 2005, 2014, 2016). Sekretarzem redakcji przy opracowywaniu pierwszego numeru była Ewelina Grygier, współpracownikiem redakcji – Katarzyna Dzierzbicka; w przypadku drugiego numeru sekretarzami redakcji były Barbara Śnieżek i Ewelina Grygier, a współpracownikiem redakcji – Paulina Książek. Tomy, recenzowane, wydawane dotychczas wyłącznie z wersji elektronicznej, dostępne są na stronie czasopisma² na licencji Creative Commons. Uznanie autorstwa na tych samych warunkach 3.0 Polska.

Żalążyciele i redaktorzy, wyznaczając charakter i nadając kierunek ideowy, piszą na stronie internetowej czasopisma, że jest

„to pierwszy w Polsce periodyk poświęcony w pełni muzyce tradycyjnej w szerokim spektrum jej uwarunkowań i kontekstów. Autorzy publikujący teksty w «Etnomuzykologii Polskiej» reprezentują środowisko badaczy z różnych ośrodków naukowych i uniwersyteckich. Szczególny udział mają w nim młodzi etnomuzykolodzy, którzy – oprócz działalności naukowo-badawczej i dokumentacyjnej – zajmują się animowaniem i pielęgnowaniem lokalnych tradycji muzycznych, jak również aktywnie uczestniczą w życiu muzycznym – są członkami zespołów wykonujących muzykę tradycyjną i folkową z różnych regionów świata”.

¹ <http://www.etno.imuz.uw.edu.pl/wydawcy/>.

² <http://www.etno.imuz.uw.edu.pl>.

Pierwszy numer „Etnomuzykologii Polskiej”, który ukazał się w 2016 roku (włącznie, jak na razie, w wersji elektronicznej), był – podobnie jak drugi numer – pokłosiem konferencji, organizowanych od 2012 roku przez Stowarzyszenie Polskie Seminarium Etnomuzykologiczne przy współpracy z Instytutem Muzykologii UW, z udziałem absolwentów Podyplomowego Studium Etnomuzykologicznego UW, kierowanego przez T. Nowaka. Oto artykuły zaproponowane w numerze inauguracyjnym: Jacek Jackowski, *Najstarsze zabytki fonograficzne dokumentujące polską muzykę tradycyjną. Przegląd źródeł w świetle współczesnych kwerend i badań*; Piotr Dorosz, *Polskie hejnały miejskie. Zarys problematyki*; Teresa Nowak, *Muzykantki w kulturze muzycznej wsi polskiej. Zarys problematyki*; Monika Kurzeja, *Gra na listku wśród górali polskich – literatura przedmiotu a komentarze wykonawców*; Katarzyna Dzierzbicka, *Tytus Chalubiński – koneser i propagator muzyki podhalańskiej*; Dorota Majerczyk, *Ślady folkloru muzycznego Rabki Zdroju i okolic*; Gabriela Gacek, *Znaczenie folkloru muzycznego w budowaniu współczesnej tożsamości regionalnej górali kliszczackich*; Kaja Maćko-Gieszc, *Muzyka jako element tworzący wspólnotę i budujący pamięć – na przykładzie pojańczyków z Piławy Dolnej*; Natalia Iwaniuk, *Pieśń a tożsamość narodowa – rola folkloru pieśniowego w procesie kształtowania się tożsamości na wschodnim pograniczu Polski*; Barbara Śnieżek, *Nabożeństwo Gorzkich Żalów w opiniach mieszkańców archidiecezji przemyskiej*; Aleksandra Kleinrok, *Związki polskiego folkloru tanecznego z folklorem niemieckim w świetle zbiorów Karla Horaka*; Dawid Martin, *Muzyczne kontakty kratonu w Yogyakarcie z Zachodem*.

Drugi numer czasopisma zawiera blok 9 tekstów naukowych o równie wysokim poziomie merytorycznym, dobrze obudowanych metodologicznie oraz dopracowanych pod względem językowym. Są to następujące artykuły: Tomasz Kozłowski, *Solon Leukas z wyspy Lesvos – ostatni wykonawca pieśni amanedes*; Lilianna Sikora, *Zofia i Jó-*

zefa Sordyl – ostatnie polaniorki z Korbiewola; Irena Rokicka, *Między świadomością narodową a lokalną. Polacy Wileńszczyzny*; Julita Monika Charytoniuk, *„Pierwszy wieczór Wielkiej Nocy z Konopielką pójdą chłopcy” – o wiosennych pieśniach życzących z okolic Knyszyna*; Iwona Wylęgała, *Archiwalne nagrania audio Muzeum Śląska Opolskiego – materiał do badań naukowych oraz działań edukacyjnych*; Ewa Retecka, *Śląskie tradycje muzyczne Opolszczyzny na przykładzie gminy Ozimek*; Gabriela Gacek, *Przebojowa tradycja. Rzecz o kreowaniu i promocji ludowych tradycji muzycznych na Dolnym Śląsku*; Aleksandra Kleinrok, *Znaczenie kinetografii dla polskich badań nad tańcem ludowym*; Tomasz Nowak, *Funkcje muzyki w polskim kinie żydowskim okresu międzywojennego*. Skupiając się dla przykładu na zawartości drugiego numeru pisma, można śmiało powiedzieć, że artykuły te przedstawiają wysoką wartość dla współczesnych polskich badań nad kulturą typu tradycyjnego, za czym przemawia kilka argumentów różnego typu.

Jednym z nich jest zakres tematyczny. Otrzymujemy oto dojrzałe analizy etnomuzykologiczne (i etnochoreologiczne), uwzględniające bardzo ważne dla badaczy folkloru kwestie genealogiczne, kontekst kulturowy, historyczny, społeczno-gospodarczy, etniczny, kontekst systemu edukacji, tożsamości narodowej, etnicznej, społecznej itd. funkcjonowania ludowej muzyki i tańca w tradycji i współczesności. Autorzy muzykę ludową odnieśli do realiów dawnego i dzisiejszego życia społeczności wiejskich i tradycyjnych (np. pasterzy karpaccich) czy do wartości folkloru zawodowego. Czytamy o pieśniach, instrumentach, zawołaniach (np. pasterskie), wykonawcach – kontynuatorach tradycji, o zmieniającym się charakterze sytuacji wykonawczych i typu odbiorców, o działaniach edukacyjnych jako środku przekazu muzyki ludowej i niesionych przez nią treści i wartości. Przedmiotem artykułów są też archiwa muzyki tradycyjnej, monografie repertuaru jednego śpiewaka, zespołu, gminy czy funkcje muzyki ludowej w innych tekstach kultury, np. w filmie. Autorzy przedstawiają sylwetki oraz

działalność animatorów nieprofesjonalnej kultury muzycznej wybranego regionu, sposoby promocji tradycji muzycznych uznawanych za ludowe, udział mediów i Kościoła katolickiego w kształtowaniu współcześnie wizerunku muzyki ludowej itd.

Z punktu widzenia metodologii, teksty zebrane w „Etnomuzykologii Polskiej” pokazują, że nie można dziś poprowadzić dogłębnej i wyczerpującej analizy etnomuzykologicznej bez wzięcia pod uwagę doświadczeń polskich badań w tej dziedzinie czy bez aspektu rozprzestrzenienia geograficznego danego zjawiska muzycznego, wierzeń i obrzędów o rodowodzie przedchrześcijańskim, myślenia magicznego i mitycznego, komunikacji międzykulturowej oraz kulinariów czy stroju ludowego jako tekstów kultury o niebagatelnym znaczeniu dla semantyki utworu muzycznego. Ujmują muzykę ludową na tle szerszym i analizują ją pod kątem ścierania się i przenikania wpływów różnych kultur i narodów, wpływu władzy na tradycyjną kulturę muzyczną danego regionu Polski, Europy czy Azji Mniejszej, współczesne uwikłania tradycji w kulturę masową (np. film) i zglobalizowaną. W centrum zainteresowań Autorów jest niejednokrotnie przemiana funkcji poszczególnych zjawisk kultury muzycznej oraz przemiana znaczeń (m.in. symbolicznych), a przypomnijmy – sposób opisu mechanizmu przemiany w kulturze ciągle uchodzi za jeden z najtrudniejszych problemów metodologicznych, nad którymi głowią się etnologowie czy antropolodzy kultury.

Należy z satysfakcją odnotować, że etnomuzykologia polska sięga poza polskie granice, co w przypadku recenzowanego pisma uwidacznia zestaw Autorów. Mamy bowiem reprezentację badaczy różnych regionów kraju (Małopolska, Podtatrze, Podlasie, Opolszczyzna, Beskid Żywiecki, Dolny Śląsk), ale też etnomuzykologów (i etnochoreologów) związanych z tradycjami muzycznymi Wileńszczyzny, Grecji, Ukrainy. Również wykorzystana literatura pokazuje, że etnomuzykologia polska jest włączona w światowe trendy, zarówno

zachodnie, jak i naszych wschodnich sąsiadów. Po trzecie wreszcie, „transgraniczność” recenzowanego periodyku opiera się na tym, że Autorzy i Redaktorzy sięgają poza granice muzykologii (i choreologii), korzystając z ustaleń historyków, socjologów, językoznawców, kulturoznawców, etnologów, antropologów kultury czy historyków filmu. Ta transdyscyplinarność czasopisma jest kolejną mocną stroną „Etnomuzykologii Polskiej”.

Siłą czasopisma jest także to, że wśród autorów mamy – obok teoretyków (tańca, muzyki, edukacji) – praktyków, którymi są nauczyciele muzyki w szkolnictwie powszechnym, nauczyciele instrumentów w szkolnictwie artystycznym, specjaliści prowadzący chóry i warsztaty pieśni ludowej lub tańca, muzycy praktykujący repertuar ludowy, uczestnicy i laureaci ogólnopolskich i regionalnych festiwali muzyki ludowej, autorzy blogów o tradycjach muzycznych itd.

Z kwestii redakcyjnych, podnoszących wartość publikacji, poruszę tylko dwie przykładowe. Po pierwsze, oddano głos nosicielom oraz kontynuatorom muzyki ludowej i zamieszczono ich wypowiedzi, niekiedy w dłuższych cytatach, dzięki czemu będą one mogły posłużyć kolejnym badaczom do wtórnej analizy danych. Cytaty podano w zapisie półfonetycznym, co uznaję za bardzo dobrą decyzję Redaktorów: wypowiedzi zachowują cechy gwary i języka mówionego, a zarazem są czytelne dla szerokiego grona odbiorców czasopisma. Po drugie, znaleziono miejsce na zamieszczenie rozsądnej i wyważonej liczby fotografii dokumentujących wykonawców, prowadzone badania terenowe, elementy kultury materialnej badanych okolic, kontekst estradowy oraz obrzędowy wykonania analizowanych pieśni (np. kolędowanie wiosenne i *kono-pielki*, *kompania wołoczebna* itp.).

W kolejnych numerach redaktorzy planują pomyśleć o działach np. z życia naukowego (krótkie notki z konferencji czy badań) oraz recenzje publikacji książkowych i online (np. 2-3 w każdym numerze). „Etnomuzykologia Polska” ma wszak wszelkie

szanse, by z każdym tomem nabierać mocy opiniotwórczej i kształtować oraz wzmacniać dobre praktyki w zakresie badań i promocji polskich tradycji muzycznych.

* * *

Za ideę przewodnią drugiego numeru „Etnomuzykologii Polskiej” Redaktorzy, W. Grozdeu-Kołacińska i T. Nowak, przyjęli dążenie, by dokumentować „coraz radsze przejawy odchodzących w przeszłość tradycji muzycznych, co – z racji dynamicznie zachodzących przemian – jest niewątpliwie szczególną misją polskiej etnomuzykologii” (Nowak 2018: 7). Cel ten zamyka się w słowie „kontynuacja”. Współredaktor, T. Nowak, słowem wstępnym wyraźnie wpisuje „Etnomuzykologię Polską” w ciąg polskich badań o wielkim znaczeniu dla etnomuzykologii, ale też etnochoreologii, folklorystyki, etnologii lub antropologii kulturowej. Popatrzmy śmiało w przyszłość: wydawanie „Etnomuzykologii Polskiej” powinno być kontynuowane. Oczekujemy kolejnych numerów, a Redaktorom życzymy wiele satysfakcji z realizacji tego dzieła, ważnego dla wielu dyscyplin badawczych, ale przede wszystkim – istotnego dla tożsamości środowiska polskich etnomuzykologów.

GROZDEU-KOŁACIŃSKA, W. (2012b). *Bułgarzy Katolicy: Tradycyjna kultura muzyczna diaspory*. Warszawa: Instytut Sztuki PAN.

NOWAK, T. (2017). *Od Redakcji*. „Etnomuzykologia Polska”, nr 2 (2018). Pozyskano z <http://www.etno.imuz.uw.edu.pl/czasopisma/>.

NOWAK, T. (2005). *Tradycje muzyczne społeczności polskiej na Wileńszczyźnie: Opinie i zachowania*. Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Instytut Muzykologii UW.

NOWAK, T. (2014). *Tradycyjna kultura taneczna Wileńszczyzny do 1939 roku*. Straduny: Centrum Kultury Gminy Ełk z siedzibą w Stradunach.

NOWAK, T. (2016). *Taniec narodowy w polskim kanonie kultury: Źródła, geneza, przemiany*. Warszawa: BEL Studio.

KATARZYNA SMYK

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

BIBLIOGRAFIA

GROZDEU-KOŁACIŃSKA, W. (2012a). *Śpiewnik dawnej Warszawy*. Warszawa: Muzeum Powstania Warszawskiego.